

N:o 152.*Af Herr Johannes Andersson: Om ändring af Kongl. Förordningen den 8 Februari 1681 rörande organisters och klockares m. fl. aflöning.*

Då, efter föregången pröfning och utredning, presterskapets hitintills olämpliga aflöningssätt, blef, genom Kongl. Förordningen den 11 Juli 1862, ordnadt, hvarigenom, i samma mån nämnda Förordning hinner tillämpas, mera enkelhet och reda härutiinnan är att emotse, glömde man en sak, som dermed stod i närmaste sammanhang, eller den lägre kyrkobetjeningens aflöning. Genom ett sådant förfarande kvarstår, oaktadt all hafd möda och alla uppoffringar, för denna betjening än i dag ett aflöningssystem, som har alla de lyten och olägenheter, hvilka vidlådde presterskapets. Orsaken till ett dylikt förbiseende är svårt att fatta; men troligen ansåg man denna del af frågan vara af allt för underordnad vikt, eller tänkte man väl, den reder sig nog själf. Metoden att, om jag så får säga, på så sätt uppgöra sina små affärer och anse dem för bagateller är visserligen beqväm å ena sidan; men å andra föranleder den till missförstånd och misshälligheter, som vore bäst att undvika. Sätt hade äfven detta varit, om man, på samma gång presterskapets löner ordnades, för den lägre kyrkobetjeningen satt något nytt i stället för det varande oeffterrättliga aflöningssättet. Så skedde emellertid icke, och derföre kvarstår, som sagdt, ännu för dessa tjänstemän och deras aflöning alla dessa gamla förordningar med sina många motsägelser och olikheter — detta aflöningssätt med "offer", "matskott", "påsk-löten", "altare", "lin", "ister", "tionde" och hvad det nu allt är, som på olika orter förekommer.

Visserligen kan, enligt Kongl. Förordningen af den 21 Mars 1862, angående kyrkostämman, kyrko- och skolråd, öfverenskommelse om kyrkobetjeningens löneförändringar å kyrkostämman handläggas; men på hvad sätt eller efter hvilka grunder detta skall ske, derom saknas föreskrift, likasom förut anmärkta gamla författningar ägga, enligt § 3 i nyss åberopade Förordning, hinder i vägen för en reglering, emustone föranleda de till missförstånd och trassel vid hvarje uppgörelse. Dessutom och om än öfverenskommelse kan träffas, hindrar stadgandet i anförda Förordnings 40 §, mom. c, en reglering på mera än fem år, hvilket åter vållar, då organister, kantorer och klockare antagas för lifstiden, nya regleringar med thy åtljånande obehag, om någon af parterna är missbelåten.

Att ett sådant oeffterrättighetstillstånd, odrägligare ju mer prestelöne-regleringen fortskrider, för såväl gifvare som tagare är menligt, ligger i öppen dager. En

reglering är alltså af nöden, och vill jag här nedan, på det frågan i sin helhet må kunna tagas i öfvervägande, för dess belysning taga mig friheten anföra följande:

Uti 6:te punkten af Kongl. Förordningen den 8 Februari 1681 stadgas angående klockares aflöning sålunda:

“Klockares rättighet skall vara att bekomma af hvarje bonde årligen till lön och underhåll, råg 1 kappe, korn 1 kappe, hafre 1 kappe, sedan när vigning sker 2 öre, för barn dop 1 öre, för kyrkotagning efter barn 2 öre, efter ett lik 2 öre, allt silfvermynt.“ I afseende å ersättningen vid de olika förrättningar, som i anförda punkt omförmålas, vill jag ej fästa mig dervid, emedan sådan sällan ifrågakommer; men deremot torde det vara nödigt yttra något om de trenne kapparne spanmål, särdeles om sättet hvarpå de utgöras. Enligt allmän praxis skulle med lydelsen “hvarje bonde“ förstås en hvar, som inom en församling eger eller brukar i mantal satt jord och den omrörda spanmålstionden utgöres således, som det heter, efter matlag. Härigenom uppstår emellertid den mest besynnerliga och i vissa fall hårda beskattning; ty den som besitter t. ex. 100:delns mantal måste utgöra samma skyldighet som en annan, den der brukar 10 hela hemman. Att denna fördelning är orättvis torde icke behöfva bevisas. Till hvilka ytterligheter bestämmelsen om tre kappar säd af hvarje bonde i ett annat hänseende kan leda, kan följande från Norrland, der folkökningen, mantalssättningen och hemmansklyfningen på sednare tider i stor skala fortgått och fortgår, visa. Så t. ex. inom Skellefteå socken uppbrår klockaren numera 120 tunnor spanmål, och kan denna spanmålslön ännu mera ökas genom årligen skende hemmansklyfningar och mantalssättningar å nyhemman.

Att aflöningssättet för klockare icke är ändamålsenligare i andra provinser, derom öfvertygas man, när man tager i betraktande de i detta hänseende gällande bestämmelser, af hvilka jag här endast vill nämna: konventionen för Skåne af den 16 Oktober 1723, för Halland den 26 Februari samma år, för Blekinge den 9 Juni 1747, för Bohuslän den 25 September 1722, för Gottland den 20 September 1648, förnyad den 30 Oktober 1747, för Jemtland den 31 Augusti 1699, ytterligare fastställd den 12 Januari 1733, för Herjedalen den 23 Augusti 1699, för Lappmarken den 18 Januari 1696 och den 12 Januari 1733, m. fl. Alla dessa författningar tillämpas, i hvad de röra kyrkobetjeningen, ännu; men icke nog härmed, flera af dem hänvisa till än äldre bestämmelser, som t. ex. konventionerna för de trenne förstnämnda provinserna till den s. k. “Lunda landabok“, hvilken skall räkna sina anor från 1500:talet. Att i följd af en sådan massa gamla författningar, för att ej nämna hvad häfd och sedvana bibehållit, en öfverenskommelse skall blifva svår att åstadkomma är påtagligt; men deraf följer ock, att alla dessa gamla bestämmelser böra revideras och upphävas.

En annan orsak, som derjemte försvårar en reglering, är den sammanblandning man på sednare tiden gjort med skollärares och klockares löner, hvarigenom, enligt Kongl. förordningen den 18 Juni 1842, § 6, mom. 7, de personer som innehafva förenade skollärare- och klockarebefattningar, i vissa fall hafva ingen lön som skollärare. Denna bestämmelse vållar ock i visst hänseende en förlust för somliga församlingar, eftersom de få mindre statsbidrag till sina skolor och kan, der nitet för skolväsendet är ringa, lätt leda till ett återfall i den gamla slentrianen. Äfven detta förhållande borde ändras, så att skolläraren allestädes komme i åtnjutande af sin författningenslön och klockarelönen deraf oberoende måtte kunna ordnas.

Att presterskapets privilegier, hvori kyrkobetjeningen också är ihågkommen skall kunna lägga hinder i vägen för en löneroglering vill jag icke förmoda, helst min afsigt icke är att vidröra de mindre hemman eller lägenheter, som, inom för-

samlingarne på ett och annat ställe, under ett eller annat sätt, blifvit klockare till boställen tillförsäkrade, likasom det icke heller är min afsigt att på annat vis rubba hvad nämnda privilegier omrörda tjänstemän tillerkänna. — Icke heller tror jag, att genom det förslag nedan skall framställas, kyrkolagen trädas närmare, än att några hithörande bestämmelser derstädes genom förslaget blifva förtydligade.

Sedan jag sålunda visat anledningen till och behofvet af en reglering för den lägre kyrkobetjeningens aflöning, en reglering lika önskvärd för församlingarne som kyrkobetjeningen, återstår, på det frågan i sin helhet må beaktas och komma till afslutning, att yttre åtskilligt om ifrågavarande tjänstemäns ställning, hvilket på frågans afgörande bör hafva icke ringa inflytande.

Begreppet "klockare", såsom detta enligt kyrkolagen förekommer, har på sednare tider undergått en betydlig förändring. Enligt kyrkolagen är och har klockarens göromål varit, icke allenast att uppvakta, som det heter, vid kyrkosången och desslikes vara presten vid handen i ombetsförrättningar, att fortskaffa den s. k. klockareposten m. m., utan också att bedrifva barnundervisningen. Af dessa förrättningar var nog barnundervisningen den angelägnaste; men af flera orsaker, förnämligast bristande kunskaper och obetydlig aflöning, varit ingenting af med denna undervisning. I samma mån derföre, som folkundervisningen blef en lifsfråga för landet, blef det alltså nödigt utbilda och aflöna en särskild klass skollärare, som hade att taga folkupplysningens stora sak om händer. Här af finner man, att klockaren till en del uppgått i skolläraren och till en annan del i organisten och kantorn. Den s. k. klockareexamen har också bortfallit och i dess ställe har skollärareexamen vid seminarium och organist- samt kantorsexamen, i enlighet med det för Kongl. musikaliska akademien gällande reglemente, blifvit dem ålagda. Oftast, särdeles på landet, äro omnämnda tjänster förenade i en mans hand, och lönen, som visadt är, för skolläraren och klockaren eller kantorn genom lag heständ; men icke allestädes är förhållandet så med organisten, ehuru kyrkolagen föreskrifver att han skall aflönas. Om emellertid, som jag vill hoppas, en reglering af klockarelönerna företagas, är det billigt och leder till reda om klockares och organisters lön särskiljas. De fordringar man i närvarande tid ställer på en organistkandidat vid examina äro nemligen så stora, att för att absolvera denna examen åtgår en lärotid af minst 5 år, således en beredelse och uppoffringar större än hvad i något fall fordras af andra, vare sig civile eller militäre lägre tjänstemän. Att dessa uppoffringar tillika med tjänstskyldigheten måste ersättas, kan icke bestridas; men aflöningen bör bestämmas. Hufvudsaken af hvad jag sålunda antydt är alltså, att för hvarje befattning — vare sig tjänsterna äro förenade eller icke — bestämmas en särskild aflöning, så att hvarje förrättning blir efter billighet ersatt, men icke mera. På kommunerna sjelfva bör för öfrigt ankomma, om de vilja eller icke vilja forena de olika befattningarne. Friheten i detta fall blir alltid den bästa regulator.

Vidkommande sjelfva regleringen anser jag den kunna blifva lika enkel som lätt att verkställa. Jag har nemligen tänkt mig, att dervid kunde tillgå på följande sätt: Hvarje församling utser en kompromissarie, kyrkobetjeningen en och dessa tvänne en tredje. Denna kompromiss eller nämnd skulle tillkomma uppgöra förslag till lönereglering, hvarefter detta förslag skulle underställas församlingens pröfning vid kyrkostämman, dervid såväl pastor som kyrkobetjent egde göra påminnelser.

Sedan detta skett, öfversändes handlingarne till Domkapitlet, som ytterligare pröfvade och fastställde förslaget; en hvar dock obetaget, som dertill ansåg sig ega fog, att öfver Domkapitlets fastställelse i vederbörlig ordning anföra besvär.

Sedan, på sätt nu sagdt är, slutlig fastställelse skett, skulle det fastställda löneförslaget inom hvarje socken gälla till efterrättelse under tjensteinnehafvarens tjenstetid inom samma församling och vidare, intill dess ny reglering påyrkades och beslutades.

På grund af hvad jag sålunda haft äran andraga, får jag vördsammast föreslå: att Riksdagen måtte för sin del, med upphäfvande af såväl 6:te punkten i Kongl. Förordningen af den 8 Februari 1681 som öfriga under olika tider och för olika orter gällande stadganden och bestämmelser, angående organisters, kantorers och klockares aflöning, stadga som följer:

§ 1.

Å landet inom hela riket skall, så snart fråga derom väckes, reglering af organisters, kantorers och klockares aflöning ega rum.

§ 2.

Vid ordnandet af denna aflöning iakttages följande:

- a) alla offer, matskott och extra inkomster, af hvad benämning de vara må, utbytas mot bestämda afgifter, att utgå efter de grunder hvarje församling för sig eger bestämna.
- b) Den spannmålstionde klockare hitintills af hemman uppburit, skall hädanefter som hitintills af endast fast egendom utgöras, efter det egendomen vid löne regleringen åsatta taxeringsvärde och af samma sädeslag som ortens kronotionde utgår, församlingarne dock obetaget att besluta, huruvida denna spannmålstionde skall erläggas in natura eller lösas efter tio års medelmarkegångspris; och eger församling, utan att likvisst rubba nuvarande innehafvares rätt, att der, hvarest denna spannmålstionde öfverstiger 30 tunnor, öfverskottet, på sätt den lämpligt finner, disponera.
- c) De hemman eller lägenheter klockare till boställe inuchafva eller de boställshus dem tillkomma skola de förtfarande åtnjuta mot det de för dem utgöra de skyldigheter som derå åligga.
- d) Vid hvarje löne reglering skall, såvida sådant ej förut skett, på grund af föreskriften i 24 Kap. 30 § Kyrkolagen, likaledes bestämmas, hvad en person särskildt som organist, om sådan finnes, i aflöning skall bekomma.

§ 3.

För att uppgöra förslag till löne reglering utses en nämnd på så sätt, att församlingen, eller der tvänne eller flera församlingar äro förenade, i denna nämnd utser en ledamot, organisten, klockaren eller kantorn en och dessa tvänne den tredje. Denna nämnd tillkommer, att, efter förestående grunder, uppgöra ett löneförslag, som sedan underställes församlingen vid kyrkostämman, dervid utom församlingen, såväl pastor som kyrkobetjent saken rör, eger göra påminnelser; hvarefter handlingarne till Domkapitlet öfverlemnas, som har att förslaget slutligen pröfva och fastställa. Sedan fastställelse på så sätt skett, eger den gällande kraft uti innehafvarens tjenstetid och vidare intill dess ny reglering påkallas och beslutas.

Ett så beskaffadt förslag är det jag har äran underställa Riksdagens be-
 pröfvande. Skulle emellertid detta förslag ej anses vara så utredt, eller af veder-
 börande Utskott hinna så utredas, att det kan bifallas; så anhåller jag:

att Riksdagen måtte besluta ingå till Kongl. Maj:t med en underdånig
 skrivelse derom, att Kongl. Maj:t täcktes taga detta ärende i öfver-
 vägande och derom till Riksdagen framkomma med förslag.

Om remiss till Lag-Utskottet anhålles.

Stockholm den 25 Januari 1869.

Joh:s Andersson
 från Elfsborgs län.

Uti föregående motion instämma till alla delar

J. Rundbäck
 från Bohus län.

Magnus Svensson
 från Skaraborgs län.

N:o 153.

*Af Herr Johannes Andersson: Angående indragning af de med af-
 seende å bränvinstillverkningen inrättade öfverkontrollörsbe-
 fattningarne.*

Sedan man nu vunnit fullkomlig bekräftelse på, att bränvinsbränningen i
 ganska betydlig mån inom landet aftagit, och den årliga inkomsten deraf följ-
 aktligen med en och annan million Riksdaler minskats, så torde det vara skäl, att
 man i samma mån minskar eller inskränker den dyra öfverkontrollörsbefattning,
 som dermed hittills varit sysselsatt; och då jag tillika är förvissad, att Konungens
 Befallningshafvande alltid förordnar pålitlige och redlige män, hvar och en inom
 sina län, till kontrollörer, vid de i bruk varande brännerierna, så vågar jag påstå,
 att dessa icke äro okunnigare, än att de gerna kunna ingå till byråchefen direkte
 med sina uppgifter om tillverkningens kannetal, m. m.